

دانشگاه آزاد
واحد تهران مرکزی
دانشکده مدیریت

اصول تجارت

حمل و نقل

TRANSPORTATION

:

(نیم سال اول تحصیلی 86-87)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

2.....	مقدمه
4.....	چکیده
4.....	حمل و نقل
5.....	عناصر اصلی حمل نقل
5.....	بار نامه
5.....	اطلاعات مندرج در بار نامه
6.....	مشخصات بار نامه های معتبر
6.....	انواع بار نامه های متداول در حمل و

6.....	فرق بین بار نامه و راه نامه.....
7.....	تفاوت بین Forwarder & Carrier.....
12.....	انواع حمل نقل.....
12.....	حمل نقل دریایی.....
14.....	نحوه صدور بار نامه دریایی.....
16.....	حمل و نقل زمینی .....
18.....	حمل و نقل به وسیله راه آهن.....
20.....	حمل و نقل هوایی .....
22.....	انواع کنوانسیون های (عهد نامه های) موجود در حمل و نقل.....
23.....	منابع و ماخذ.....

مقدمه

بازرگانی و تجارت یکی از کهن ترین و پر ماجرا ترین فعالیت های بشری است . شاید در شروع و پیدایش آن نتوان تاریخ دقیقی را تعیین کرد . اما یقیناً این کار از نیازهای بشری سرچشمه گرفته است و پر بیراه نیست که بگوئیم قدمت این فعالیت به درازای عمر انسان است .

تردیدی نیست که انسان نخستین ، اینگونه که امروز رایج است تجارت نمی کرد . او هر چه را می خواست از کسانی که آن را داشتند می گرفت و در این راه از زور و اعمال خشونت نیز ابایی نداشت . این طریق داد و ستد طبیعتاً عکس العمل طرف دیگر را بر می انگیزت . به طوریکه موجب جنگها و نزاع های بسیار می گشت . چه بسا اینگونه حملات مواجه با شکست های مفتضحانه و تلفات بسیار می شد . به همین خاطر رفته رفته روش های ملایم تری به کار گرفته شد . به طوریکه غارتگری و چپاول اموال دیگران ، بدل به معاملات پایاپای یا تهاتری گردید .

شاید نخستین کالاهایی که با به تجارت پرداختند چیزهایی بودند که اساس معاش آن زمان محسوب می شد . مثل گاو و گوسفند و نمک . کسانی که بیشتر با غله گذران می کردند و گوشت تازه کم گیر می آوردند ناچار بودند که نمک به دست آورند و گرنه ازبیین می رفتند . به زودی تجارت به صورت یکی از فعالیت های انسان نخستین در آمد . پیشینه تجارت سازمان یافته به زمان سومری ها که یکی از ملل خاورمیانه به شمار رفته اند و پایتخت آنها شهر بابل بوده است باز می گردد . هزاران سال پیش از میلاد مسیح در بین النهرین ، عربستان جنوبی ، مصر ، یونان ، ایران و آسیای صغیر کار تازه ای پدید آمد که عبارت بود از تجارت و سازمان دادن و پیش بردن امور بازرگانی . این کار تا بدان جا پیشرفت که انسان به خرید و فروش زمین می پرداخت . فلزات را از معادن بدست می آورد و آنها را می گذاخت و با این کار مبادله آنها با دیگران به معاملات پایاپای خو گرفت .

ادامه مقدمه

از سوی دیگر ، حمل و نقل کالا ها از جایی به جای دیگر با دشواریهایی روبرو بود . به این جهت راهها و جاده ها اهمیت یافتند و کارگران و خدمه ای که برای جابه جایی کالا ها و نگهداری آن ضرورت داشت به کار گرفته شدند . بازرگان در استانه تاریخ مدون ، دانش بسیاری به ارث برده بود . می توانست درست اندازه بگیرد ، وزن کند ، بر آورد کند ، قول و قرار هایی با فروشنده بگذارد که امروزه آن را قرار داد می خوانند . او قوانین ملت هایی را که با آنان طرف معامله بود می دانست . از تمایلات بشر اطلاع داشت . سرعت عمل داشت و زود تصمیم می گرفت و تیز بینی خاصی به کار می برد ، تا هم سود به دست آورد و هم کاری کند که سرش کلاه نگذارند و همچنین قیمت واقعی کالا هایی را که به او عرضه می کنند تشخیص دهد .

بازرگان پایه گذار و عامل پیشرفت بسیاری از جهات ارزشمند تمدن جدید بود . این او بود که در برقراری وزن ها و اندازه های معین و منظم اصرار ورزید تا نگذارد اشخاص ناباب با وزن ها و اندازه های نادرست جنس بفروشند و خریدار را فریب دهند . او در صدد تهیه وسایلی بر آمد که با آنها بتوان خیلی زود و خیلی آسان محاسبه کرد . به همین منظور علم حساب و حسابداری بهبود یافت و تحت قواعد منظمی در آمد

ادامه مقدمه

انتقال پول و وجه نقد که به صورت شمش های طلا و نقره می گرفت ، همواره خطراتی را برای بازرگانان به همراه داشت . ضمن آنکه سنگینی آن نیز مشکل دیگری برای او محسوب می شد . برای رفع این معضل او به جای شمش طلا و نقره ، یک اجر نیم پخته با خود می برد که نشانه هایی رویش کنده شده و حکم (اعتبار نامه) را داشت . این اعتبار نامه تضمین میکند که هر کس به او جنس یا پول بدهد ، یک سازمان محلی یا یک همشهری ثروتمند که مورد اعتماد و وثوق کامل اوست بهای آن جنس یا پول را به او خواهد پرداخت . اعتبار نامه ابته فقط در محدوده یک کشور قابل قبول بود و مدتی گذشت تا بازرگانی به اندازه کافی سامان یافت که به تاجر یک کشور در کشور دیگر هم اعتبار نامه داده شود یا اعتبار او را در کشور دیگر بپذیرد . کاری که امروزه در تجارت بین الملل توسط بانکها و موسسات اقتصادی انجام می شود .

بالاخره انقلاب صنعتی ، در نیمه قرن هیجدهم میلادی به ثمر نشست . حدود سال 1769 میلادی ماشین قدرتمند بخار اختراع شد . به دنبال این اختراع شبکه های پهنای و دامنه دار و راه آهن پدید آمد و ساختن کشتی بخاری اقیانوس پیما معمول گردید ، و بدان وسیله آنها توانستند اجناس را با هزینه های کمتر و در مدتی کوتاهتر حمل کنند . آن هم به نحوی که تاریخ آن به مقصد به مراتب دقیقتر و صحیح تر قابل پیش بینی باشد . بعد به سال 1836 سیستم تلگراف اختراع شد که ارتباط جهانی را به ویژه برای امر بازرگانی سریعتر و راحتتر نمود .

چکیده

حمل نقل ، رابطه اساسی بین فرستنده کالا و گیرنده آن برقرار می کند . بهترین کالا اگر در زمان لازم در مکان لازم و در شرایط مطلوب در یافت نشود ، مطلوبیت نخواهد داشت .

لذا باید بین خریدار و حمل کننده همکاری نزدیک وجود داشته باشد .

حمل چه از طریق دریا و چه از طریق زمین و چه از راه هوا عامل مهمی است و هزینه های مربوط به آن در رقابتی کردن فروش کالا تاثیر مستقیم دارد . ارزان خریدن ، همیشه دلیل ارزان بودن قیمت کالا نیست ، مسئله حمل و نقل یکی از مسائل مهم مبتلا به مدیران موسسات و کارخانجات مختلف است و تردیدی نیست که در صورت حل این مسئله ، مدیران می توانند با در یافت بموقع مواد اولیه و کالا های مورد نیاز با هزینه حمل و نقل مناسب ، قیمت تمام شده تولیدات خود را کاهش داده و از این طریق سود موسسه خود را افزایش دهند .

داشتن اطلاعات کافی از جنبه های گوناگون حمل و نقل و اینکه چه کالایی را باید با چه نوع وسیله حمل به واحد تولیدی یا خدماتی خود انتقال داد . امری است که ه می توتند تا حدود زیادی به مدیران بازرگانی در تصمیم گیری کمک کند .

کاهش هزینه حمل و افزایش سرعت انتقال و حمل کالا از جمله اهداف اساسی مدیران اقتصادی هر جامعه است . در این بخش ابتدا بارنامه و بعد حمل دریایی و سپس حمل زمینی و هوایی تشریح می گردد .

حمل و نقل transportation

حمل و نقل یعنی انتقال کالا از جایی به جای دیگر در قانون مورد توجه قرار گرفته و تابع ضوابط و مقررات خاصی می باشد و ممکن است از راههای آبی و یعنی به وسیله کشتی ، ناوچه ، قایق ، و دیگر وسایل حمل و نقل دریایی انجام میگیرد و یا از طریق راههای هوایی و به وسیله وسایل حمل و نقل هوایی مثل هواپیما صورت می گیرد.

موضوع حمل و نقل و شرایط و مقررات حاکم بر آنها تحت عنوان قرارداد حمل و نقل از ماده 377 الی 394 قانون تجارت به طور صریح بیان شده .

عناصر اصلی حمل و نقل

به طور کلی در حمل و نقل کالا موضوع ارسال کالا و وظایف ارسال آن و متصدی حمل و نقل و گیرنده و حدود وظایف و مسولیت و تعهدات آنها به شرح زیر مورد نظر قانون گذار قرار گرفته است. خواه حمل نقل به وسیله راههای آبی صورت گرفته باشد یا راههای خشکی یا هوایی . بنابراین عناصر اصلی حمل و نقل عبارتند از:

ارسال کننده

گیرنده کالا

متصدی حمل و نقل

موضوع حمل و نقل

اطلاعات مندرج در بارنامه

- (B/L NO) شماره بارنامه
- (Carrier Address) نام و آدرس حمل کننده
- (Shipper Address) نام و آدرس فرستنده کالا
- (Consignee Address) نام و آدرس گیرنده کالا
- (Truck No , Vessel's Name) نام – شماره وسیله حمل
- (Place of Loading) نام مبدا بارگیری یا دریافت کالا
- (Place of Delivery) نام مقصد یا تحویل کالا
- (Description and Specification) شرح و مشخصات کالا
- (Numbers and Kinds of Package) تعداد بسته ها و نوع بسته بندی
- (Gross Weight) وزن ناخالص کالا
- (Dimensions) ابعاد کالا
- (Payment) نحوه پرداخت کرایه حمل (پیش پرداخت ، پرداخت در مقصد)
- (Number of Originals) تعداد نسخ اصلی صادر شده
- (Date of Issue and Date of Transport) تاریخ حمل و تاریخ صدور بارنامه
- (L/C NO) شماره اعتبار اسنادی
- (Signature of Carrier) امضای حمل کننده یا نماینده وی

مشخصات بارنامه های معتب

(Full set) بارنامه باید در نسخ کامل صادر شود

(Clean B/L) بارنامه باید بدون قید و شرط باشد

(On Board) بارنامه باید حاکی از بارگیری کالا بر روی وسیله حمل باشد

(To the Order of) بارنامه باید به حواله کرد شخص معینی باشد

(معمولاً به حواله کرد بانک که یک طرف معامله است صادر میشود)

(Freight) نحوه پرداخت کرایه حمل

(Date of Issue) تاریخ صدور بارنامه

انواع بارنامه های متداول در حمل و نقل

Ocean / Marine Bill of Lading بارنامه دریایی

Air Way Bill راه نامه (بارنامه) هوایی

Rail Way Bill راه نامه (بارنامه) راه آهن

CMR / Truck Way Bill راه نامه (بارنامه) زمینی

Trough Bill of Lading بارنامه سراسری (حمل با کامیون ، کشتی ، قطار)

FIATA بارنامه حمل مرکب فیاتا (حمل با کامیون و کشتی و قطار)

Combined Transport Bill of Lading

فرق بین بارنامه و راه نامه

اگر سند حمل قابل انتقال باشد و به عنوان سند مالکیت باشد بارنامه
قابل انتقال نباشد و بعنوان سند مالکیت نباشد راه نامه

فرق بین بارنامه و راه نامه

اگر سند حمل قابل انتقال باشد و به عنوان سند مالکیت باشد بارنامه
قابل انتقال نباشد و بعنوان سند مالکیت نباشد راه نامه

تفاوت بین Forwarder & Carrier

نماینده حمل و نقل ، متصدی حمل و نقل و صادر کننده و یا حمل کننده کالای تجاری ، شخص For warder یا موسسه انتفاعی که وظیفه اش جمع اوری مال التجاره و فرستادن ان طبق دستور به مقصد معین است.

وظایف :

صدور پرفرمای حمل

انعقاد قرار داد حمل با صاحب کالا

صدور بارنامه

جمع اوری بار بر حسب در خواست صاحب کالا و قرار داد حمل

انبار داری بار حسب در خواست صاحب کالا و قرار داد حمل

بسته بندی بار بر حسب در خواست صاحب کالا و قرار داد حمل

بیمه باربری بر حسب در خواست صاحب کالا و قرار داد حمل

انجام تشریفات گمرکی در مبدا و بر حسب کار

انعقاد قرار داد حمل با موسسات مختلف حمل کننده و اخذ راه نامه یا بار نامه در یایی

کسب اطلاعات لازم از جریان حمل و ارایه اطلاعات کسب شده به صاحب کالا بر حسب قرار داد منعقد شده بین صاحب کالا و شرکت حمل و نقل

تحویل کالا به گمرک ایران در حمل زمینی و صورت مجالس کسر و اضافه تخلیه

اخذ صورت مجالس کسر و اضافه و آسیب دیدگی کالا و دست خوردگی و رخیصیه از نماینده خط حمل دریایی و هوایی و انجام سایر وظایف در ارتباط با سایر مسولیت ها .

انجام تسویه حساب با طرف های ذیل ربط .

اعلام ورود کالا به صاحب کالا

صدور ترخیصیه و ترخیصیه تفکیکی در مواردی که کالای موضوع یک راه نامه به موجب بارنامه های اولیه متعلق به چند صاحب کالا باشد.

انجام تشریفات گمرکی ترخیص کالا در گمرک مقصد بر حسب توافق .

تحویل کالا در مقصد نهایی و در صورت توافق حمل تا انبار صاحب کالا

انجام امور کارگزاری از طرف شرکت های حمل و نقل بین المللی بر حسب قرار داد

اخذ پروانه ورود موقت از گمرک برای کانتینر هایی که از گمرکات به داخل کشور وارد می شوند و اعاده ان در موعد مقرر

الف. در مقابل صاحب کالا

در مقابل گمرک

الف. در مقابل صاحب کالا :

شرکت های حمل و نقل بین المللی با توجه به ضوابط کنوانسیونیه که قرار داد حمل یا بارنامه را در چارچوب تنظیم و مبادله و یا صادر نموده و با رعایت قانون تجارت در مقابل صاحب یا صاحبان کالا مسئولیت دارد .

در مواردی که شرکت فورواردر ایرانی نسبت به عقد قرار داد حمل با صاحب کالا اقدام و بارنامه توسط شرکت فورواردر دیگری صادر می شود مسئولیت با فورواردر ایرانی طرف قرار داد خواهد بود . در صورت اخیر حق رجوع به فورواردر صادر کننده بارنامه برای فورواردر ایرانی محفوظ خواهد بود

در مواردی که شرکت حمل ایرانی به عنوان کارگزار فورواردر دیگر اقدام می نماید موظف است صورت مجالس و تایید های امضا شده مر بوط به کم و کسزی و آسیب دیدگی کالا و غیره را در زمان مقرر تنظیم و در اختیار صاحب کالا قرار دهد و تسهیلات لازم برای جبران خسارت وارده به صاحب کالا را فراهم نماید.

ب. در مقابل گمرک:

1. کالاهایی که مقصد آنها بر اساس اسناد حمل یکی از گمرکات داخل کشور است در گمرک مرز ورودی، شرکتی که به عنوان کارگزار در اسناد حمل مشخص شده است عملیات کارگزاری را انجام دهد و کالا را به مقصد نهایی مطابق تبصره 1 ماده 18 قانون امور گمرکی ترانزیت نماید.

برای اجرای این منظور فوراً در ایران در مرز ورودی باید اظهار نامه ترانزیت داخلی را با رعایت مقررات مربوط به ترانزیت کالا به گمرک تسلیم نماید و در این زمینه گمرک موظف است که امکان بار شماری کالا را در مرز ورودی ایجاد نماید و در این صورت مسولیت های اظهار خلاف احتمالی کلاً متوجه کارگزار و شرکت حمل اصلی خواهد بود.

2. در مورد کالاهایی که به صاحب کارنه تیر بداخل کشور هدایت می شود در صورتی که شرکت کامیون تیر را که با پلمپ بدون دست خوردگی به گمرک مقصد تحویل نماید در مورد محتویات داخل محفظه پلمپ شده مسولیتی نخواهد داشت. بدیهی است شرکت موظف است همکاری لازم را در تنظیم صورت مجالس مربوطه به عمل آورد.

3) FCL(Full Container Load) با در مواردی که کالا بوسیله کانتینر حمل می گردد چنانچه کانتینر های پلمپ سالم از مبدا تا مقصد نهایی حمل گردد و در مقصد با پلمپ سالم تحویل شده باشد کانتینر به عنوان یک بسته بندی اکبند تلقی می شود.

4. در صورتی که در مرز های ورودی کشور کسر تخلیه مشاهده شود طبق ماده 28 قانون امور گمرکی اقدام خواهد شد و در مورد کالا هایی که با کارنه تیر تا مقصد نهایی حمل می شود در صورت کسر و اضافه تخلیه موضوع ماده 28 قانون امور گمرکی در مقصد تنظیم خواهد شد
5. مسولیت های فوروآردری که در مقابل گمرک محدود به کالا های مندرج در بارنامه و اسناد حمل خواهد بود و عواقب خلاف احتمالی راننده متوجه راننده خواهد بود.
6. در صورتی که شرکت بخواهد در مورد واردات و یا صادرات تشریفات قطعی کالا را انجام و یا از مقصد نهایی کالا را ترانزیت داخلی نماید لازم است وکالت لازم را از صاحب کالا برای این منظور اخذ نماید و شرایط و ضوابط حق العمل کاری را رعایت نماید.

حقوق فورواردر ها :

در صورتی که به موجب اسناد مثبته که مسولیت تهیه ان به عهده فورواردر است حوادث و عواملی خارج از حیطه اختیارات فورواردر موجب بروز خسارت و عدم انجام به موقع تعهد گردد فورواردر مسولیتی در قبال ان نخواهد داشت .

در مواردی که اطلاعات ارایه شده توسط صاحب کالا به فورواردر اشتباه و یا گمراه کننده و یا بارگیری کانتینر و پلمپ ان صصبق اسناد راسا توسط فروشنده انجام شده باشد و همچنین در مورد کیفیت و کمیت کالا های داخل بسته بندی اکبند تا هنگامی که دست خوردگی پیدا نکند مسولیتی متوجه فورواردر نخواهد بود.

در مورد کالا های که با کانتینر حمل می گردد پس از رسیدن کالا به مقصد نهایی مندرج در قرار داد یا بار نامه ، فورواردر می توتند تخلیه کانتینر را از گمرک درخواست نماید و در صورتی که صاحب کالا یا شرکت حمل در مورد خروج کالا با کانتینر به توافق برسد در مقابل اخذ تضمین در اختیار صاحب کالا قرار می گیرد و موضوع مشمول ضوابط استفاده از کانتیرهای وارده به کشور خواهد بود.

داوری :

شرکت های حمل و نقل و مشتری می بایست در قرار داد های حمل ، داور مرضی الطرفین را به عنوان حکم مشخص نمایند تا انچه بین شرکت و مشتری در اجرای مفاد قرار داد حمل اختلافی بروز نماید و اختلافات از طریق مذاکرات فیما بین حل و فصل نگردد، موضوع به حکمیت محول گردد. در قرار دادهایی که مرجع حکمیت مشخص نگردیده باشد طرفین میتوتنند به کمسیون مرکب از نمایندگان وزارت راه و ترابری اتاق بازرگانی و گمرک ایران که در وزارت راه و ترابری تشکیل می گردد مراجعه نمایند .

بیمه :

شرکت موظف است مسولیت های فورواردر خود را در اجرای قرار حمل و بار نامه صادره نزدیکی از شرکت های بیمه ، بیمه مسولیت نماید و در صورت عدم امکان پوشش بیمه ای قسمتی از مسولیت ها را فورواردر راسا جوابگو خواهد بود.

وظایف :

انعقاد قرار داد حمل و صدور راه نامه

تهیه اسناد و مدارک برای امکان سفر از قبیل کارنه تیر ، کارنه دوپاژ و ..

تودیع ضمانت های لازم به ارگان های ذیربط جهت اخذ مدارک و اسناد ضروری.

تامین کامیون مناسب برای حمل با توجه به مهلت مقرر در قرار داد .

تحویل گرفتن کالا از فرستنده یا فرواردر و نظارت در بارگیری کامیون از نظر تطبیق مندرجات اسناد حمل و با محموله.

ارایه کالا اسناد مربوطه به مقامات گمرکات از مبدا تا مقصد راه نامه و مراقبت در سالم نگهداشتن پلمپ ها .

تحویل کالا به گیرنده در محل هایی که به وسیله مقامات گمرکی تعیین و اجازه داده می شود.

رعایت مسیر مشخص شده و مدت زمان حمل کالای ترانزیتی که مقامات گمرکی تعیین می نمایند .

رعایت مسیر و مدت زمان حمل کالا بر صبق قرار داد حمل

تخلیه و نظارت بر تخلیه و شمارش کالا و امضا اسناد کسر و اضافه و اسیب دیدگی .

دقت در تحویل محموله به مقصد و اخذ گواهی های مر بوطه .

مسولیت ها:

پرداخت کرایه حمل و حق توق و سایر حقوق متعلقه به راننده .

C.M.R(Convention Relative Au (Contract De Transport

قبول کلیه مسولیت های مذکور در کنواسیون های مذکور
International De Merchandises Par Voe De Roate) در زمینه مفقود شدن ، تاخیر و اسیب دیدگی کالا و تعهد پرداخت

گرامت به میزان توافق شده یا صبق کنواسیون های مذکور.

مراقبت در تایید روی ته قبض ها ی کارنه تیر توسط مقامات گمرکی بین راهی و مقصد و استرداد لاشه کارنه تیر به اتاق بازرگانی و

صنایع و معادن ایران در مهلت مقرر.

رعایت کلیه دستور العمل ها و ایین نامه هایی که در ارتباط با امور کریری به تصویب مراجع ذیصلاح می رسد.

آگاهی از مقررات مربوط به تردد کامیون ها در کشور های مسیر و اعلام انها به رانندگان .

آموزش رانندگان برای اجرای صحیح حمل نقل بین المللی کالا بر اساس دستور العمل های ابلاغی

و ضمایم مربوطه در مواردی که کالا به (T.I.R(Transport International Par Route)قبول کلیه مسولیت های مذکور در کنواسیون

صحابت کارنه تیر حمل می شود

شرکت کریر ضمن مراقبت در حسن انتخاب و اعمال مربوطه در صورت احراز مراتب تخلف ، همکاری لازم را با سازمان ها و

موسسات و اشخاص جهت برخورد قانونی لازم با عوامل فوق الذکر به عمل خواهند آورد

منابع و ماخذ:

- 1: تحقیق آقای مهر یار عاصمی
2. مجموعه اطلاعات مورد نیاز در بازرگانی بین الملل (علیرضا راشدی اشراقی،) 1384 فصل هشتم، از صفحه 108 تا 137.
3. نقش فوروارد در ها در حمل و نقل بین المللی (وزارت بازرگانی ، 1382)
4. حقوق بازرگانی (وزارت بازرگانی ایران ، 1382)
- 5: اصول صادرات و واردات (اتاق بازرگانی)